

<i>Богдан Тихолоз</i>		Михайло Івченко	
Любов варта всього	5	Шуми весняні.....	333
Григорій Квітка-Основ'яненко		Шлюбний день	408
Маруся.....	23	Віра Нечаївська	
Агатангел Кримський		Літо.....	413
Виривки з мемуарів одного старого		Володимир Гадзінський	
гріховоди.....	99	Він і вона	416
Іван Нечуй-Левицький		Дмитро Борзяк	
Вольне кохання	118	Букет пролісків.....	421
Сидонія Гнідий		Микола Хвильовий	
Марія	159	Життя	442
Іван Франко		Валер'ян Підмогильний	
Неначе сон	192	Військовий літун	453
Володимир Винниченко		Петро Ванченко	
Момент	197	Любов	494
Михайло Могилянський		Василь Вразливий	
Стріл	214	Дівчина.....	503
Наречена.....	219	Борис Тенета	
Микола Чернявський		Мусема.....	513
Варвари	224	Василь Чапля	
Грицько Григоренко		Дороги розхідні	519
Одна ніч.....	291	Іван Дніпровський	
Яків Мамонтов		Марія радості	543
Коли любов проходить мимо	298	Джерела.....	591
Борис Антоненко-Давидович		Пояснення слів	594
Синя Волошка	309		

ПЕРЕДМОВА

ЛЮБОВ ВАРТА ВСЬОГО

Любов варта всього —
варта болю твого,
варта твоїх розлук,
варта відрази й мук,
псячого злого виття,
шаленства та милосердь.
Варта навіть життя.
Не кажучи вже про смерть.

*Сергій Жадан.
«Пливи, рибо, пливи...»*

.....

Любов і література: що може бути банальніше?

Усі пісні — про любов, усі романи — про любов, та що там казати, добра половина всіх віршів і новел, трагедій і комедій, драм і мелодрам — про любов. І навіть чарівні казки часто-густо закінчуються весіллям.

Любов і література — тема без берегів, і встановити канонічний *«любовний текст»* українського чи тим паче світового письменства — завдання нездійсненне.

«Любовний текст» багатоплановий і нескінченний, бо багатовимірний і навіть незміренна сама любов.

Уже у Святому Письмі діапазон сенсів і проявів любові неймовірно широкий: від витонченого еротизму Соломонової Пісні над піснями до славетного релігійного Гімну любові з Першого послання апостола Павла до

коринтян і євангельської науки любові від самого Христа, який і є втілена любов: безсмертна Господня любов у живій і вразливій людській плоті.

Земне і небесне, людське і божественне, святе і грішне, вічне і тлінне, тілесне і духовне зустрічаються, конфліктують, взаємодіють і взаємопроникають в антропології, теології, філософії та психології любові ось уже кілька тисячоліть. Довкола таємничої природи цього феномену століттями ламають списи в дискусіях, винаходять нові гіпотези та систематизують найрозмаїтіші аргументи *pro et contra* богослови й любомудри, біологи, фізіологи й медики, психологи, психіатри й психотерапевти, моралісти-етики й гедоністи-естетики, літературо-, мово- й мистецтвознавці, юристи й криміналісти... І несть їм числа, а тим паче їхнім ідеям і концепціям!..

Що вже казати про феноменальне розмаїття іпостасей, образів і проявів любові у великому королівстві літератури!.. Здається, за кілька тисяч років поети, прозаїки й драматурги в усі можливі способи й усіма можливими артистичними й риторичними засобами оспівали та препарували, розібрали на гвинтики й наново зібрали в найхімерніші словесні конструкції всі можливі відтінки, напівтони, звуки та присмаки любові: від першого німого здивування й зачарування красою обранця / обраниці — усе як належить: із широко розплющеними очима, стуком гарячого серця, тремом у колінах і метеликами в животі; від несміливих поглядів і дотиків, грайливого флірту, невинного залицяння й милування — до скаженої пристрасті, екстазу розбуялої плоті й навіть шалу знавіснілої люті, терпких сліз розставання й розчарування, аж до крижаного подиху смерті від любові, без любові, заради любові.

«Любов закладено в мову, як серце закладено в тіло», — пише в одному з недавніх віршів Сергій Жадан («Річка у вересні больова...», вересень 2025 року), і важко з «живим класиком» не погодитись. Хіба що трохи доповнити мовою нудної прози: любов закладено в літературу не меншою мірою.

Та хоч скільки накопичуй епітети, метафори й порівняння, хоч скільки нанизуй яскраві й гучні імена, вони навіть разом не вичерпають океанічну й вулканічну глибину любові — і широчінь діапазону її різномасних виявів і тлумачень. Бо любов не тільки безмежна, а й бездонна. Любов різна, як життя, і сильна, як смерть.

То що ж таке любов? І якою вона буває? І як про неї можна / треба / не треба писати?! І до чого ці всі міркування в передмові до антології «Любов-на класика»? Заждіть: про все по черзі!

.....

Це не перша і точно не остання антологія української любовної прози. Хоча досі в нашому книжково-мистецькому «саду» під знаком Ерота (чи Амура, чи Венери / Афродіти — обирайте до смаку!) родило не так щоб рясно. «В СРСР секса не було», тож і антологій на «скоромну» тему в «пісні» комуністичні

часи не укладали. Знаменитий «Український декамерон» з аналітичною післямовою Івана Денисюка вийшов друком 1993 року*. І тільки через три десятиліття на видавничому ринку з'явилося ще дві збірки еротичної новелістики**. То навіщо ще одна антологія любовної прози?***

А навіщо любов у темні часи — у часи війни, насильства і смерті? Розлук і прощань, травм і випробувань, збайдужіння і втоми, туги і внутрішньої порожнечі... Певна річ, питання риторичне, бо саме в такі часи любов потрібна найбільше.

Оптика антології завжди панорамна. А це означає, що у фокусі тут завжди не автор(к)и, а тексти. І завжди картина неповна. Неможливо укласти «найповнішу» чи тим паче «вичерпну» антологію любовної прози, як неможливо зібрати всі найгарніші квіти в одному букеті. А проте *contra spem spero*!

Книга, яку оце ласкавий читач і ласкава читачка тримають у руках, — це вже третя в доробку упорядниці й кураторки серії «Vivat Класика» Ярини Цимбал любовна антологія (досі були ще резонансні «Беладонна» і «Молодість» у знаковій серії «Наші 20-ті»****).

Цього разу укладачка, попри своє замилювання епохою міжвоєнної, яку вона називає «нашими 20-ми», розширює овид свого «антологічного» світобачення. Хронологічні межі антології охоплюють ціле століття, ба більше, «довге» XIX століття тут проростає в «коротке», зате яке ж інтенсивне, поліхромне й драматичне століття XX-те.

Крайні точки, альфа і омега цього зібраного під однією обкладинкою строкатого художнього світу символічно означено жіночим іменем, однаково сакральним і для української літературної традиції, і для цілої західної (в засаді

* Див.: Український декамерон. Книга 1: Дияволиця: Новели. Повість / Упоряд. Роман Піхманець; післям. Івана Денисюка. — К.: Довіра, 1993. — 398 с. — (Б-ка журн. «Лель»). Наступні книги цієї серії друком не вийшли, та й невідомо, чи взагалі були підготовлені.

** Див.: Таємна пригода: Антологія української еротичної прози межі XIX — XX ст. / Упоряд. Євген Плясецький; передм. Галини Пагутяк. — К.: Yakaboo Publishing, 2023. — 576 с.; Гіменей розкутий. Добірка української еротичної прози / Упоряд. Євген Плясецький. — К.: Ще одну сторінку, 2024. — 456 с. Варто згадати й авторську антологію галицької прози та публіцистики любовної, зокрема «жіночої», тематики Василя Ґабора: Ерос, жінка-митець і трохи екзотики. Така собі читанка для дорослих із галицької преси 20—30-х рр. XX ст. Серйозно і жартома / Упоряд., передм., літ. ред. і прим. Василя Ґабора. — Львів: ЛА «Піраміда», 2024. — 532 с.

*** Існує й кілька антологій української любовної, зокрема еротичної, поезії: Сяйво білого тіла: Антологія української еротичної поезії / Упоряд. Микола Сулима. — К.: Факт, 2008. — 424 с.; Біла книга кохання: Антологія української еротичної поезії / Упоряд. Іван Лучук і Вікторія Стах. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2008. — 288 с.; Літургія кохання: Антологія української любовної лірики кінця XIX — початку XXI століття / Упоряд. Іван Лучук. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2008. — 728 с.; Шоколадні вірші про кохання / Упоряд. Мар'яна Савка. — Львів: ВСЛ, 2012. — 56 с.; Так ніхто не кохав. Антологія української поезії про кохання / Упоряд. Іван Малкович. — К.: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2024. — 320 с.

**** Див.: Беладонна. Любовний роман 20-х років / Упор., передм. і прим. Ярини Цимбал. — К.: Темпора, 2016. — 808 с.; Молодість. Любовна проза 20-х років / Упор. Ярина Цимбал. — К.: Темпора, 2019. — 496 с.

християнської) цивілізації, — Марія. Утім, ім'я Богородиці тут транспоновано з божественної тональності в земну, щиролюдську.

Шерех текстів (яких загалом в антології 24) прогнозовано відкриває хрестоматійна «Маруся» Григорія Квітки-Основ'яненка (написана 1832-го, уперше опублікована 1834 року) — першоповість нового українського письменства і «візитівка» українського сентименталізму водночас. Це точка відліку не лише любовної, а загалом усієї новочасної української прози і в певному сенсі еталон старосвітського, насправду класичного (хоча в стильовому сенсі радше сентиментального й преромантичного) розуміння й художнього тлумачення теми й феномену «*любові по-українськи*». Зворушлива й наївна Квітка Маруся своєю чистою красою, пильно стереженою дівочою цнотою, жертвною і покірною тихою любов'ю така ідеальна, що аж нереальна! Вона заслуговує на довічне збереження в якійсь кришталевій палаті мір і ваг: ось вам зразковий метр, ось бездоганний кілограм, ось вам взірцева дівчина й досконале кохання!

Завершальний акорд багатоголосі «любовної симфонії у прозі» — повість «Марія радості» Івана Дніпровського (1928). Про неї чули (не те що читали!) куди менше за Квітку «Марусю»! А вона на читацьку увагу й повагу точно заслуговує, як і ціла низка інших імен і творів, відсутніх в інших «любовних» збірках.

Ця антологія запроваджує в активний культурний обіг не тільки напівзабуті імена (кому з нас відомі Сидонія Гнідий, Віра Нечаївська, Дмитро Борзяк, Володимир Гадзінський?), а й просто-таки цілком неznані твори! Оповідання «Шлюбний день» Михайла Івченка в «Любовній класиці» друкується вперше, з архівного рукопису, датованого 1920-м роком. А це таки літературне відкриття! Твір понад століття чекав на те, щоб опинитися на «високій полиці» класики!

Проте й добре відомі письменники — справжні класики з незаперечним, освяченим тривалою традицією статусом хрестоматійних (зокрема, внаслідок «прокляття шкільної програми») — раптом повертаються до читацтва невідомими гранями творчої особистості.

Тут і дуже нетиповий «реаліст-селописець» Іван Нечуй-Левицький із пізнім оповіданням «Вольне кохання» (1909), де він обсервує урбанізованих, а радше розпещених паній і панночок та іронічно дистанціюється від їхніх підозріло розкутих амурних інтриг і забав. І тут-таки зовсім «не каменярьський», несподіваний Іван Франко з елегантною й дещо екстравагантною новелою «Неначе сон» (1908), однією з останніх у його прозі, ніби осяяною тихим світлом призахідного літнього сонця.

Марися, квітуча сільська молодиця в розповні сексуальної снаги, віддана за нелюба і, схоже, імпотента, шукає насолоди й повноти життя серед білого дня, на лоні природи, «у гречці», чи то пак у житньому полі... Аж молоко в коморі закипає без вогню — від жару тієї пристрасті, на знак подружньої зради... А мудра свекруха, відьма-характерниця, бачить у невістці не зрадницю-перелюбницю, а світлу надію на продовження роду. Бо життя має тривати попри все.

